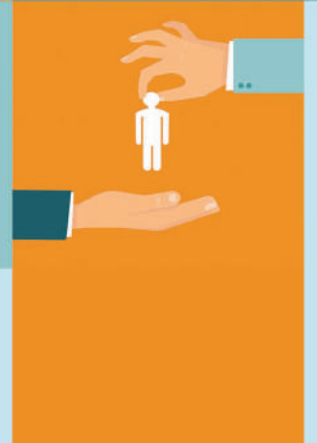

Л. В. Єременко

ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ

Посібник для
самостійної роботи
студентів

Л. В. Єременко, О. І. Ісакова

ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ

Посібник для самостійної роботи студентів

2020 р.

Затверджено методичною комісією Навчально-наукового інституту
загальноуніверситетської підготовки Таврійського державного
агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного
(протокол від 11 березня 2020 року № 6)

Рецензенти:

Гузь Н. В., кандидат психологічних наук, доцент

Гузь В. В., кандидат педагогічних наук, доцент

Єременко Л. В., Ісакова О. І.

Психологія управління: посібник для самостійної роботи студентів /
Л. В. Єременко, О. І. Ісакова. – Мелітополь: ФО-П Однорог Т. В., 2020. – 79
с.

Посібник для самостійної роботи студентів відповідає програмі дисципліни «Психологія управління», яка вивчається студентами-магістрами. Посібник знайомить з основними поняттями психології управління. Репрезентований матеріал висвітлює особливості психології управління як практичної науки про засоби оптимального управлінського впливу, соціальну взаємодію особистостей, угруповань в організації.

Навчальний посібник призначений для здобувачів вищої освіти. Може бути використаний у системі післявузівської підготовки для самостійного вивчення окремих розділів психології управління керівниками та спеціалістами різних галузей народного господарства.

© Єременко Л. В., Ісакова О. І., 2020

ВСТУП

Репрезентований матеріал спрямований на поглиблення теоретичних знань студентів із навчальної дисципліни «Психологія управління».

Метою вивчення дисципліни «Психологія управління» є оволодіння новітніми теоретичними знаннями й практичними навичками для формування у майбутніх фахівців психологічної компетентності, умінь здійснювати психологічний аналіз особистості та міжособистісних взаємин у групах, визначати засоби оптимального управлінського впливу для створення сприятливого соціально-психологічного клімату в колективі, підвищення рівня мотивації персоналу й ефективності процесів управління.

Метою вивчення дисципліни «Психологія управління» є теоретична й практична підготовка студентів із таких питань:

- загальні поняття психології управління, її генезису й розвитку;
- ефективні методи вивчення особистості та групи в психології управління;
- теоретичні основи взаємодії людей і управління поведінкою працівників;
- особистість керівника в системі управління;
- поняття трудової діяльності організації з позиції психології управління;
- базові стилі управління в організації;
- психологічні основи ефективного керівництва працівниками;
- теорії міжособистісної комунікації в організації;
- психологічні аспекти мотивації в управлінні;
- типологія конфліктів і управління конфліктною ситуацією;

Унаслідок вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- структуру особистості й напрями її розвитку в організації;
- психологію керівництва й лідерства;
- основи міжособистісних відносин в організації та психології управлінського впливу;

- психологічні аспекти реалізації загальних функцій управління;
- психологічні основи інформаційного забезпечення управління, комунікативної компетентності під час прийняття рішень;
- психологічні аспекти організації праці та професійної діяльності;

ВМІТИ:

- регулювати поведінку підлеглих;
- розв’язувати організаційні конфлікти;
- здійснювати саморегуляцію;
- формувати індивідуальний стиль управління;
- характеризувати ділові й особистісні якості працівників;
- здійснювати ефективний управлінський вплив;
- підвищувати результативність реалізації загальних функцій управління з урахуванням впливу психологічних і соціальних факторів;
- здійснювати процеси інформаційного забезпечення, комунікативної діяльності та ухвалення рішень.

Результати вивчення навчальної дисципліни «Психологія управління» забезпечують здійснення практичної підготовки та формують відповідні професійні і особистісні компетенції, а саме:

- аналізувати прояви психічних особливостей особистості в управлінні;
- визначати психологічні особливості планування діяльності в організації;
- керувати соціальним розвитком трудового колективу;
- застосовувати сучасні методи планування потреб персоналу;
- організовувати набір та відбір персоналу в певних умовах, використовуючи сучасні методи добору кадрів;

- володіти засобами стимулювання працівників, що передбачає необхідність урахування внутрішнього потенціалу працівника;
- здійснювати контроль виконання та професійно використовувати методи стимулюючої оцінки цього виконання у процесі управління;
- планувати й організовувати власну діяльність, поєднувати в ній головні принципи управління, застосовуючи залежно від ситуації найдоцільніші стилі та методи роботи.

ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ», ЇЇ ГЕНЕЗА І РОЗВИТОК

1.1 Поняття психології управління .

1.2 Проблематика психології управління.

1.1 Поняття психології управління

Для управлінської діяльності важливими є такі аспекти діяльності:

- спрямування на досягнення певних цілей;
- координоване виконання взаємопов'язаних дій;
- обмеженість у часі, з певними рядами початку й завершення;
- певна неповторність і унікальність.

Психологія управління – галузь наукового знання про закони й закономірності взаємодії людей різних груп і організацій. Галузь психології, предметом вивчення якої є психічні явища, які реалізуються в системах

управління і в процесах взаємовідносин і взаємодії членів проектної команди.

Психологічні проблеми управління універсальні для будь-якої сфери, оскільки головною ланкою управління є людина, індивідуальні психологічні особливості якої залишаються постійними.

Виникнення психології управління нерозривно пов'язано з появою Школи людських відносин, засновником якої є Елтон Мейо, а представниками Мері Фоллет, Абрахам Маслоу, Фредерік Герцберг і ін.

Уперше було сформульовано такі положення:

1. Людина є глибоко соціальною істотою.
2. Матеріальна винагорода є не єдино важливою.
3. Кожен співробітник повинен знайти свій особливий інтерес у здійснюваній ним професійній діяльності.

Соціально-психологічні основи управління – синтетична сфера психології, яка визначається:

- певним соціальним замовленням суспільства;
- необхідністю досягнення ефективності управління;
- бажанням максимально використати людський фактор (без примусу і тиску);
- організувати й оптимізувати систему управління проектами.

1.2 Проблематика психології управління

1) особистість керівника, її розвиток і можливість удосконалення:

- вивчається особистість керівника проекту, якості й особливості, які дають змогу оптимізувати й посилити процеси управління, моделюється особистість «сильного керівника»;
- вивчається і практично формується проекція якостей особистості керівника на особистості членів колективу;

- вивчаючи особистість керівника, психологія управління не тільки порівнює, аналізує факти й особливості, а забезпечує цілеспрямований розвиток як ефективного керівника, лідера;

2) форми і способи організації управлінської діяльності з погляду її ефективності:

- управлінська діяльність організовує діяльність колективу і оточення організації, визначає як виробничі, так і управлінські завдання;

- управлінська діяльність будується за правилами, які досліджуються психологією управління;

- ефективне управління підвищує рівень упорядкованості й, навпаки, неефективне – знижує;

- ефективно працюючий керівник знає головні компоненти проектної діяльності, постійно рефлексуючи, аналізує власну діяльність, що за необхідності дає змогу компенсувати недостатньо розвинені управлінські здібності;

3) комунікативний складник управління.

Комунікативні якості керівника розвиваються у професійній діяльності, тому необхідно їх цілеспрямовано формувати, забезпечуючи:

- моніторинг поєднання управління й спілкування;

- комунікативної культури та навичок керівника;

- навички переговорів та інші форми взаємодії в процесі управління;

- публічне, соціальне спілкування, мову, навички ораторського мистецтва тощо;

4) конфлікти в управлінні, їх роль і способи вирішення:

- конфлікти, типологія конфліктів;

- причини й фази конфліктів;

- попередження, запобігання деструктивним конфліктам;
- конфлікти та емоційна сфера особистості.

5) закономірності та принципи розвитку й формування проектної команди і керівника проекту.

Вправа 1. 1

Мета – розвиток комунікативної компетентності

Завдання	Набуття навичок ефективного спілкування
Коротке обговорення	Обговорення певної форми знайомства та можливостей її використання в управлінні
Різновид дій	<p>Кожному членові групи за чергою, починаючи з охочого, пропонується назвати своє ім'я і сказати декілька слів про себе. Наступний етап – керівник ділить учасників на пари і пропонує кожному учасникові провести інтерв'ю зі своїм партнером, після чого кожен учасник відрекомендує всім свого партнера від першої особи.</p> <p>Знайомство починає перша пара, а далі інші пари продовжують за чергою.</p> <p>Можливі питання для інтерв'ю:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Відрекомендуйтеся один одному і розкажіть про себе і свої досягнення. 2. Якби гроші та освіта не відігравали ніякої ролі, чим би ви вважали за краще займатися? 3. Я хочу, щоб мене запам'ятали як..., опишіть у трьох словах (прим.: розумного, чесного, працездатного). <p>Обговорення в групі таких питань:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Як Ви себе відчували, коли ваш партнер відрекомендував

	<p>вас?</p> <p>2. Що легше: розповідати про себе чи чути, як інші розповідають про Вас?</p> <p>3. Чи легко Вам було розповідати про свої досягнення?</p> <p>4. Робота з тестом на самопізнання «Егоцентричні асоціації».</p> <p>Обговорення результатів у групі</p>
--	---

ТЕМА 2. МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ І ГРУПИ В ПСИХОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ

2.1 Поняття методу дослідження в психології.

2.2 Класифікація методів психологічних досліджень.

2.1 Поняття методу дослідження в психології

Метод дослідження – спосіб отримання необхідної інформації про психологічні явища у сфері праці та управлінської діяльності. Систематичне вивчення феноменів здійснюється відповідно до наукових принципів.

Головні цілі наукового дослідження:

- опис;
- прогнозування;
- пояснення.

Таблиця 2.1 – Методи психологічних досліджень

<i>Головні</i>	<i>Додаткові</i>
Спостереження	Анкетування
	Бесіда
	Тестування

	Узагальнення незалежних характеристик
Експеримент: природний штучний	Аналіз документації
	Аналіз продукту діяльності
	Соціометричні дослідження
	Самооцінка

2.2 Класифікація та характеристика методів психологічних досліджень

Спостереження. Об'єкт спостереження – поведінка особистості в різних зовнішніх проявах:

- мова;
- жести;
- міміка;
- особливості уваги;
- емоції;
- вольові якості;
- особливості темпераменту;
- риси характеру.

Експеримент. Особливість: дослідник сам створює умови, у яких досліджуване явище виникає неодмінно й закономірно. Дослідник має можливість визначити:

- фактори;
- причини;
- провести в разі потреби повторний експеримент.

Розрізняють природний (звичайні умови: кабінет, цех тощо) і лабораторний експеримент (спеціальна психологічна лабораторія і обладнання).

Нетрадиційні (нестандартні) підходи до оцінки персоналу. Методи провокацій змушують людей розкритися і з'ясовують їхні дійсні мотиви (прогнозування поведінки в стресових ситуаціях).

До них належать:

- психологічні методи оцінювання;
- 360-градусна атестація;
- центри оцінювання потенціалу (з англ. Assessment Center). Великі компанії створюють спеціальні програми оцінювання потенціалу своїх співробітників за допомогою психологічних методів.

Аналіз документації. Джерелом інформації є протоколи зборів, нарад; плани робіт; кадрові документи тощо.

Біографічна анкета. Анкети є інструментом попереднього відбору. Цей метод базується на гіпотезі про те, що поведінка працівника в майбутньому буде обумовлюватися способом дій і досвідом у минулому. Біографічні анкети використовуються здебільшого під час аналізу ділової кар'єри, оцінювання компетенцій та атестації керівників.

За змістом питання анкети мають багато спільного з інтерв'ю, але під час анкетування вдається уникнути упередженості наймача й напруженості найманого.

Актуальними вважаються питання:

- про школу, про успіхи з окремих предметів, про зазначену активність;
- про мотиви вибору професії;
- про проведення вільного часу й інтереси;
- про сім'ю;
- про соціальну активність;
- про особливості особистості (автопортрет).

Характеристика. Характеристика зазвичай потрібна при прийомі на роботу за конкурсом на заміщення вакантних посад. Характеристика містить

опис специфічних рис, властивостей, характерних для певної особистості і містить таку інформацію:

- ПІБ;
- рік народження;
- освіта;
- займана посада;
- структурний підрозділ;
- стаж роботи на підприємстві;
- ділові якості;
- ставлення до роботи;
- наявність урядових нагород і заохочень;
- цільове призначення характеристики.

У деяких випадках для окремих категорій працівників потрібно мати рекомендаційні листи.

Медичний висновок. Медичний висновок необхідний для встановлення фізичної придатності до роботи у випадках, обумовлених в Трудовому кодексі. Для осіб віком до 18 років такий висновок є обов'язковим.

Резюме. Резюме не є офіційним документом, але досить поширене на практиці. У ньому коротко викладається сутність інформації, що міститься в наявних документах.

Зазвичай резюме містить:

- ПІБ;
- відомості про освіту (роки навчання, навчальний заклад, факультет,
- спеціальність, кваліфікація) і про додаткову підготовку;
- відомості про професійну діяльність;
- професійні та особистісні навички.

Тестування. Тестування належить до психологічних «напівконтактних» методів відбору. Тестування проводить психолог, а не менеджер із персоналу. Насамперед тест оцінює такі особистісні якості випробуваного, як інтереси, мотиви, здібності.

Сфера застосування тестів:

- професійна орієнтація, продовження освіти;
- відбір для навчання, оцінка здібностей;
- стандартні порівнювані оцінки успішності;
- психотерапевтична діагностика;
- робота з персоналом.

Тестування в управлінні повинно відповідати таким вимогам:

1. Відповідність тестової методики меті та завданням дослідження.
2. Користувачі тестових методик відповідають за рішення, що приймаються на їхній підставі.
3. Метод повинен бути перевіреним, випробуваним і надійним.
4. Дотримання вимог стандартизації методів, підрахунку балів, інтерпретації даних, прогнозу профпридатності.
5. Коректне використання й поширення методичних засобів психодіагностики.
6. Забезпечення конфіденційності психодіагностичної інформації, отриманої від випробуваного внаслідок особистої довіри.
7. Виконання вимог щодо охорони авторських прав розробників психодіагностичних методик.

Інтерв'ю або співбесіда щодо відбору персоналу. Мета співбесіди полягає в оцінюванні ступеня відповідності кандидата вимогам щодо займаної посади, його здатності виконувати посадові інструкції, потенціалу професійного зростання, вміння адаптуватися в організації, а також в ознайомленні з очікуваннями кандидата щодо організації, умов роботи, оплати тощо.

Співбесіда – процес двобічний. Під час її проведення діють загальні принципи ділової бесіди.

Представник роботодавця під час співбесіди повинен повідомити максимально об'єктивну й повну інформацію про організацію;

Крім питань за профілем майбутньої діяльності кандидата, які зазвичай задають керівники профільних підрозділів, керівник із персоналу зосереджує увагу на оцінюванні загальних здібностей: аналітичних, характері, мотивації, життєвих установках, сумісності з організацією, її культурою.

Різновиди співбесіди:

- «один на один», «інтерв'юер – кілька кандидатів», «кілька інтерв'юерів – один кандидат»;
- біографічна (факти життя, попередній досвід);
- ситуаційні (оцінюються результати й методи вирішення проблем, контрольних завдань);
- критеріальні (відповіді на запитання про дії в певних ситуаціях, які оцінюються за заздалегідь обраних критеріях).

Вибір різновиду співбесіди обумовлюється:

- традиціями організації;
- особливостями кандидата;
- вакантною посадою;
- індивідуальними особливостями інтерв'юера.

Етапи співбесіди:

1. Підготовка.
2. Створення атмосфери довіри.
3. Обмін інформацією.
4. Висновок.
5. Оцінка.